

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΙΩ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ, Ξένες προπαγάνδες και έθνική 'Αλβανική κίνηση στις Μητροπολιτικές 'Επαρχίες Δυρραχίου και Βελεγράδων κατά τὰ τέλη τοῦ 19ου και τις ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰ., 'Εταιρεία 'Ηπειρωτικῶν Μελετῶν, 'Ίδρυμα Μελετῶν 'Ιονίου και 'Αδριατικοῦ χώρου ἀριθ. 1, 'Ιωάννινα 1978, σελ. 417.

Μὲ τὸν τίτλον τῆς μελέτης αὐτῆς ἡ συγγραφεὺς προσδιορίζει ἀκριβῶς τὴν ἔκτασιν τοῦ θέματός της, τὸ ὅποιον διαπραγματεύεται ὡς μίαν πτυχὴν τοῦ 'Ανατολικοῦ ζητήματος, τοῦ ἀναζωπυρηθέντος ἀπὸ τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου τοῦ 1878 και κατόπιν μέχρι τοῦ πολέμου τοῦ 1912 εἰς τὰς δύο μητροπολιτικὰς περιφερείας τῆς 'Αλβανίας.

Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν διαγράφεται συνοπτικῶς τὸ πολιτικὸν πλαίσιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὰ συμφέροντα τῶν Μεγάλων τότε Δυνάμεων ἐκινουῦντο εἰς τὸν 'Αλβανικὸν χῶρον με τὰς κρυφίας και φανεράς ἐπιδιώξεις των : ἡ φθίνουσα ἐν 'Αλβανίᾳ θέσις τῆς 'Ορθοδοξίας και τῆς συναφασμένης πρὸς αὐτὴν 'Ελληνικῆς πειδευτικῆς παραδόσεως· ἡ ἀνάπτυξις τῆς ὀρέξεως τῶν Καθολικῶν και τῶν Διαμαρτυρομένων νὰ προσηλυτίσουν ὀπαδοὺς ἐκ τῆς 'Ορθοδόξου μερίδος ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς πολιτικὰς ἐπιδιώξεις ὀρισμένων Δυνάμεων και πρὸς τὴν ἀναπτυσσομένην ἐθνικὴν 'Αλβανικὴν κίνησιν· ἡ σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Μητροπόλεων Δυρραχίου ('Ελβκσάν) και Βελεγράδων (Βεράτι) ἐπὶ τῇ βάσει στατιστικῶν και ἡ ἀναλογία τῶν 'Ορθοδόξων μετὰ στοιχείων τοῦ βίου των (φρόνημα, γλωσσικὸν ἰδίωμα). Εἰδικώτερον ἀναλύεται τὸ πῶς αἱ πολιτικαὶ προπτεχάν'αι τῶν Αὐστριακῶν, 'Ιταλῶν και Ρουμάνων και αἱ θρησκευτικαὶ τῶν Καθολικῶν και Προτεσταντῶν, ἰδίους ἔχουσαι σκοποὺς ἰδιοτελεῖς ἐστράφησαν συνησπισμένοι μετὰ τὸ 1878 κατὰ τῆς 'Ορθοδόξιας, διαβάλλουσαι ταύτην ὡς δῆθεν ἀντιμυχομένην πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς 'Αλβανίας και ὑπέθαλψαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς κινήσεως διὰ νὰ τὴν χρησιμοποιοῦσιν ὡς ὄργανον πρὸς διάλυσιν τῆς 'Ορθοδόξου ἐπιροῆς, ἵνα εἶτα διαμοιρασθοῦν πολιτικῶς και θρησκευτικῶς τὰ ἐπιδιωκόμενα ὀφέλη. Ἡ ἐπίθεσις αὕτη, τῆς ὁποίας δίδονται κατὰ κεφάλαιον χαρακτηριστικὰ δείγματα, συνήνητησε φυσικὰ ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν φορέων τῆς 'Ορθοδοξίας και τῆς ὅλης 'Εκπαιδευτικῆς παρατάξεως, Πατριαρχῶν, Μητροπολιτῶν, ἱερέων, διδασκάλων, 'Ορθοδόξων κοινοτήτων, 'Ελλήνων Προξένων και 'Ελληνικοῦ 'Υπουργείου 'Εξωτερικῶν, ἡ ὁποία ἐκτίθεται ὁμοίως κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἐκθέσεως.

Ἡ μελέτη αὕτη συνετάχθη κυρίως με βάσιν τὰς 'Ελληνικὰς πηγὰς, ἦτοι τὸ 'Αρχεῖον τοῦ 'Υπουργείου 'Εξωτερικῶν και τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν Πρεσβειῶν και Προξενείων, τὸ 'Αρχεῖον τοῦ Πατριαρχείου και τῶν Μητροπόλεων, ἀναφορὰς και ὑπομνήματα δημογερόντων, ἐφόρων, διδασκάλων και ἰδιωτῶν, 'Αρχεῖα διαφόρων 'Ελληνικῶν 'Εταιρειῶν, ἀλλὰ και τινὰς σχετικῶς πρὸς τὴν 'Αλβανίαν ἐκθέσεις τῶν Γαλλ. Προξενείων Μοναστηρίου και Θεσσαλονίκης και τοῦ Αὐστριακοῦ 'Υποπροξενείου Μοναστηρίου. Ὡς βοηθήματα χρησιμοποιηθέντα ἀναγράφονται πλεῖστα μὲν ἔργα 'Ελλήνων ἱστορικῶν, ἀλλὰ και ἀρετὰ ξενόγλωσσα και ἀλβανόγλωσσα.

Διαρθροῦται ἡ ἔρευνα εἰς ἐπτὰ κεφάλαια : 1) Αὐστριακὴ προπαγάνδα. 2) 'Ιταλική, 3) Καθολικὴ, 4) Ρουμανικὴ, 5) Ρωσικὴ, 6) Προτεσταντικὴ και 7) 'Εθνικὴ 'Αλβανικὴ Κίνησις. Ἐκαστον κεφάλαιον ἔχει γενικὴν διαπραγματεύσιν και εἰδικωτέραν δι' ἐκάστην τῶν δύο Μητροπόλεων.

'Απὸ τὴν παρουσίαν τῶν συγκεκριμένων εἰς ἕκαστον κεφάλαιον γεγονότων και ἀπὸ τὴν διὰ στοιχείων ἀντικειμενικῶν θεμελίωσιν αὐτῶν, πρὸς δὲ ἀπὸ τὴν ἀλληλουχίαν τῶν πολυποικίλων δραστηριοτήτων και ἐπιδιώξεων φαινομενικῶς ἀσχέ-

των πρὸς ἀλλήλους καταφαίνεται σαφῆς ἡ συνδυασμένη συνωμοσία τῶν Αὐστριακῶν, Ἰταλῶν, Ρουμάνων, Καθολικῶν, Διαμαρτυρομένων καὶ Ἀλβανῶν μπέηδων καὶ ἐθνικιστῶν ἐναντίον τοῦ θεωρουμένου ὡς κοινῶν ἐχθροῦ, τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιρροῆς, ἡ ὁποία ἀρχομένη διὰ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τῆς παιδευτικῆς Ἑλλην. παραδόσεως ἀπὸ αἰῶνων δὲν ἦτο τεχνητὴ, ἀλλὰ φυσικὴ, ἱστορικῶς δημιουργηθεῖσα. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ὑπαρξίς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιρροῆς ἀπετέλει ἐμπόδιον εἰς τὰς ἰδιοτελεῖς ἐπιδιώξεις μιᾶς ἐκάστης τῶν πολυπληθῶν αὐτῶν Δυνάμεων καὶ Ὀργανώσεων. συνεκεντρωτο ὅλων τὸ μῖσος καὶ ἡ δι' ἀθεμίτων μέσων καὶ δελεασμοῦ τῶν συνειδήσεων προσπάθεια ἐκμηδενισμοῦ αὐτῆς.

Εἰς ἕκαστον κεφάλαιον καταδεικνύεται ἡ δολιότης τῶν σκοπῶν, τὰ ἀθέμιτα μέσα, ἡ στάσις τῶν ἐμπλεκομένων προσώπων καὶ ομάδων, αἱ ἀντιδράσεις τῶν θιγομένων, αἱ συγκρούσεις τῶν ἀντιτιθεμένων δυνάμεων καὶ συμπεριόντων, ἀξιολογῶνται δὲ νηφαλίως τὰ γεγονότα, τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ἀποτελέσματα. Ἐπιτυχῶς ἐπιλεγμένα περιστατικὰ διδόμενα με ἀκρίβειαν λεπτομερειῶν δίδουν εἰκόνα ἐναργῆ τῆς ὕλικῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τοῦ στενοῦ δεσμοῦ τοῦ πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν καὶ τὴν παιδευτικὴν ἑλληνορθόδοξον παράδοσιν.

Ἡ ἔρευνα ῥίπτει φῶς εἰς τὴν δρᾶσιν τῶν ὑπευθύνων διὰ τὴν ὑγιᾶ ἀντίδρασιν κατὰ τῶν συνδυασμένων καὶ δολίων ἐπιθέσεων καὶ ἀποκαλύπτει διὰ μαρτυριῶν καὶ γεγονότων τὴν ἀνεπάρκειαν Μητροπολιτῶν, ἐνίοτε ὀδυνηρᾶν, ἱερέων, διδασκάλων καὶ τὰ ἀσθενῆ σημεῖα τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἑλληνικῆς διπλωματίας. Πρὸ πάντων αἰσθητοποιεῖ ἡ μελέτη ὅτι ἡ ἐναντίον τῆς ἐπιρροῆς τῆς Ὀρθοδόξου θρησκείας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας συνησπισμένη πολιτικοθρησκευτικὴ ἐπίθεσις ἐξαιρετικῶς μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ἀγ. Στεφάνου καὶ τοῦ Βερολίνου Συνεδρίου ἀπὸ τὴν δημιουργηθεῖσαν ἐντύπωσιν ὅτι ἐπέκειτο ἡ διάλυσις τῆς Ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας τῆς Εὐρώπης, ὁπόθεν οἱ ἐνδιαφερόμενοι λαοὶ ἐκινήθησαν πρὸς διανομὴν τῶν ἐδαφῶν νὰ δημιουργήσουν τὰς κταλλήλους συνθήκας. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιρροὴ διὰ τῆς Ὀρθοδοξίας εἶχε ρίζας αἰώνων, ὅλοι ἐκινήθησαν κατ' αὐτῆς ὡς κοινῶν ἐχθροῦ.

Ἡ συγγραφεὺς ἐκθέτει διὰ μακρῶν τὰ τῆς ἐθνικῆς ἀλβανικῆς κινήσεως τῆς Πρισερῆνης τῆς 196—1878 καὶ ὀρθῶς ἐπισημαίνει διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ὑπέθαλψαν οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἴταλοι διὰ σκοποῦς ἰδιοτελεῖς ἕνα προλάβουν τὸν διαμελισμὸν κατὰ τὸ Βερολίνειον συνέδριον. Δὲν μνημονεύει ὁμῶς ὅτι ἡ ἰδέα συνελήφθη τὸ 1877 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τὸ Κεντρικὸν Κομιτᾶτον «Πρὸς διατήρησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀλβανικοῦ ἔθνους» ἀπὸ τοὺς Ἀβδούλ καὶ Σαμῆ Φράσσερη, Πάσκο Βάσα, Ἰω. Βρεττὸ καὶ ἄλλους, ὑπὸ τούτου δὲ τὰς ὁδηγίας συνεκροτήθη ἡ Ἀλβανικὴ Ἐνωσις τῆς Πρισερῆνης τὸ 1878. Ἔτσι ὑπάρχει ὁ ἰδεολογικὸς παράγων μιᾶς ἰδέας νομίμου καὶ σεβαστῆς. Καὶ εἶναι λυπηρὸν ὅτι, ὡς διὰ γεγονότων ἐκθέτει ἡ συγγραφεὺς, οἱ κατ' ἕκαστον φορεῖς ἐν Ἀλβανίᾳ συνέφυραν τὴν ἰδέαν ταύτην με συνδυασμοὺς ἰδιοτελεῖς εἰς τοὺς ὁποίους τοὺς ἐνέπλεξαν αἱ προπαγάνδαι, τὰς ὁποίας ἐζήτησαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς. Καὶ ἀντὶ νὰ ἀναμετρήσουν με ἀντικειμενικότητα τὰς ὑπηρεσίας ποὺ ἐπὶ αἰῶνας παρέσχεν εἰς τὸ ἔθνος τῶν ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθοδοξία τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας, τῆς ὁποίας ὁ τόπος τῶν ἀπετέλει τμῆμα, καὶ νὰ εἶναι εὐγνώμονες διὰ τὸν φωτισμὸν ποὺ τοὺς παρέσχε, εἰς τε τοὺς χριστιανικοὺς καὶ τοὺς Μωαμεθανοὺς Ἀλβανοὺς, ἐστράφησαν τώρα, καὶ μάλιστα με ἰδιαιτέραν λύσαν οἱ Ἑλληνοσπουδασμένοι, ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας τὸ πνεῦμα ἐξεπροσώπει ἡ Ὀρθοδοξία καὶ ἡ Παιδεία. Καὶ κτηγύρουν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Πατριαρχεῖον ὅτι με τὴν θρησκείαν καὶ τὰ σχολεῖα κίμωνον προπαγάνδην. Ὅτι ὁμῶς τοῦτο ἀποτελεῖ ψεῦδος εἰς χεῖλη ἀνιστορητῶν καὶ ἀγνωμόνων, ἀποδεικνύει εὐστόχως ἡ συγγραφεὺς διὰ τοῦ ἐρωτήματος: Τὸ πρῶτον σχολεῖον ἰδρύθη εἰς τὸ Ἐλβασάν τὸ 1736 καὶ κατό-

πιν τὰ ἄλλα μὲ χρήματα τῶν ἰδίων τῶν κατοίκων διαρκῶς μέχρι τοῦ 1878 χωρὶς καμμίαν ἐξωθεν βοήθειαν. Θὰ ὑφίστατο ὁ πτωχὸς αὐτὸς λαὸς αὐτὰς τὰς θυσίας, ἂν κατὰ συνείδησιν δὲν εἶχε μόνος του πεισθῆ ὅτι ἡ ἰδρυσις τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων ἦτο διὰ τὸν λαὸν αὐτὸν ζωτικὴ ἱστορικὴ ἀναγκαιότης; Καὶ ἐν τούτοις οἱ Ἄλβανοὶ ἐστράφησαν ἀντιϊστορικῶς ἐναντίον τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας καὶ ἐναντίον τῶν ἰδίων τῶν πολιτιστικῶν ριζῶν. Κακῶς δὲ ἔκαμαν σύγχυσιν τῶν ἰδικῶν τῶν ἐλληνίζόντων σχολείων, ποὺ τὰ συνετήρουν ἀνέκαθεν οἱ ἴδιοι μὲ τὸν ὀβολὸν τῶν, πρὸς τὰ σχολεῖα ποὺ ἤλθαν νὰ ἰδρῦσουν ἐδῶ μὲ ἄφθονα χρήματα καὶ παροχὰς αἱ ξένοι πολιτικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ προπαγάνδαι, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Ἄλβανοὶ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχον κλείσει τὰς θύρας.

Ἡ ἐξαιρετος κατὰ πάντα μελέτη τῆς κ' Ἑλ. Νικολαΐδου ἀποτελεῖ ἀξιόλογον συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου μας καὶ εἶναι ἀξίη εὐγνωμοσύνης ἡ Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, ἡ συστήσασα τὸ Ἰδρυμα Ἐρεῦνης τῆς Ἡπειρωτικῆς Περιουχῆς, ἡ ὁποία ἐξέδωκε τὸ ἔργον. Εἴθε καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Χώρας μας νὰ παρουσιάζοντο ἀναλόγου μεγέθους χαρισματικοὶ ἄνδρες, διὰ νὰ ἰδρῦσουν καὶ εἰς αὐτὰ τοιαῦτα κέντρα πνευματικῆς ἐργηγόρσεως, ὡς τὸ τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτοπορίας.

IIAN. K. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* * *

BRUNO LAVAGNINI, **ATAKTA**, *scritti minori di Filologia Classica, Bizantina e Neogreca*, [ἐκδόσεις] Palumbo [Palermo 1978], σελ. LXI + 796.

Πρόκειται περὶ ἐνὸς ἄκρως σημερινικοῦ τόμου καὶ πολυτίμου, ὁ ὁποῖος ἐπιτυγχάνει ἐν ταύτῳ δύο σκοπούς: πρῶτον μᾶς δίδει τὰς ἐλάσσονας διατριβὰς τοῦ διαπρεποῦς Ἰταλοῦ φιλέλληνος Ἑλληνιστοῦ καὶ δεύτερον αὐτὸς οὗτος ὁ τόμος καθίσταται τιμητικὸς διὰ τὸν ἴδιον τὸν συγγραφέα, καίτοι ἔλλείπουν ἐπὶ μέρους συμβολαὶ ὁμοτέχνων ἐπιστημόνων ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, ὅπως συνηθίζεται εἰς τοὺς ἀφιερωμένους τιμητικὸς τόμους, καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ *tabula gratulatoria*, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἔπρεπε νὰ ἀφιερωθοῦν πολλοὶ τόμοι: ἔνεκα εὐρυτάτης συμμετοχῆς, εἰς δὲ τὴν δευτέραν νὰ ἀφαιρεθοῦν πολλοὶ πολῦτιμοὶ σελίδες, προκειμένου νὰ χωρέσουν τὰ ὀνόματα τῶν δηλωσάντων συμμετοχῆν εἰς τὸν χαριστήριον πίνακα.

Ὁ καθηγητὴς Bruno Lavagnini δὲν ἔχει ἀνάγκην παρουσιάσεως εἰς τὸν ἐλληνικὸν κόσμον. Εἶναι γνωστὸς καὶ ἔχει ἀγαπηθῆ καὶ τιμηθῆ εἰς τὴν χώραν μας ἀντιστοίχως πρὸς τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας ποὺ ἔχει προσφέρει. Ἡ μεγαλύτερα ὅμως τιμὴ εἶναι καὶ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὸν ἴδιον ἡ ζῶσα ἀγάπη ἑκατοντάδων ἐλλήνων ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐγνώρισαν καὶ συνειργάσθησαν μαζί του.

Ἡ παρουσίασις τοῦ ὀγκώδους τόμου τῶν ἐλασσόνων διατριβῶν τοῦ Bruno Lavagnini μὲ ἀναγραφὴν τῶν περιεχομένων του θὰ ἀπέβαιεν ἔργον ἄχαρι καὶ ξηρόν.

Ὁ πρόεδρος τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Palermo καθηγητῆς Giusto Monaco προλογίζων τὸν τόμον εἰς ὀλίγας γραμμὰς δίδει, ἀποφεύγων τὴν ἀπαριθμησιν τῶν ἐπὶ μέρους συμβολῶν τοῦ μεγάλου Διδασκάλου, εἰς μίαν γλῶσσαν λιτὴν ἀλλὰ μεστὴν σημασιολογικῶν προεκτάσεων τὰς τεραστίαις διαστάσεις, τὰς ὁποίας ἔχει καταλάβει τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον καὶ ἡ πολυσχιδῆς διδασκτικὴ καὶ πολιτιστικὴ δράσις τοῦ Bruno Lavagnini εἰς τὰς συνειδήσεις γενεῶν ἐλληνιστῶν εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου, ὅπου μελετᾶται ὁ Ἑλληνικὸς Λόγος.

Ἀκολουθεῖ ἐν χρονδιάγραμμα σχηματικῶν τῶν σημαντικωτέρων χ. ονολογιῶν